

**MEER
BEHEER**

PLANMATIG BEHEER VAN REEËNPOPULATIES IN LEEFGEBIEDEN

Foto: Robert-Jan Asselbergs

DOOR MARIEN GREEP EN ROLAND PELTZER

Reeën worden in ons land steeds meer beperkt in hun voorkomen door activiteiten van en ruimtebeslag door de mens. Binnen die beperkingen zijn reeën toch in staat te kiezen voor een leefomgeving waarbinnen zij de meeste kans hebben om hun leven zelf te sturen en het bestaan te leiden waartoe ze van nature zijn uitgerust (geëvolueerd): hun leefgebied.

Het woord leefgebied wordt algemeen gebruikt om het gebied aan te geven waarbinnen het dier, individueel en als populatie, leeft. De grenzen van een leefgebied worden, voor zover mogelijk, door reeën zelf bepaald en zijn voor de mens meestal onzichtbaar. Andersom is ook het geval. Voor reeën zijn bestuurlijke grenzen van provincies, gemeenten, terreinen, WBE's en jachtvelden niet herkenbaar. Dat betekent dat een leefgebied onze menselijk gevormde grenzen vaak zal overschrijden.

Leefwijze en gedrag van reeën.

Reeën hebben ruimte nodig. Dit heeft vooral te maken met hun territoriale leefwijze, het voedselaanbod, dekkingsmogelijkheden, wel of geen verstoring en het daardoor bepaalde gedrag. Daarbij verkeert een ree in een staat van welzijn wanneer het zich actief aan zijn leefomstandigheden kan aanpassen om daarmee een toestand te

bereiken die het dier als positief ervaart en waarbij het zijn natuurlijk gedrag kan vertonen. In Nederland is vrijwel elk gebied in cultuur genomen en wordt dit door menselijke activiteiten in stand gehouden door verschillende vormen van beheer, waarbij het begrip beheer ook van toepassing is op de daar levende wilde dieren.

Beheer

Het beheer in relatie tot het ree bestaat uit het geheel aan planmatige maatregelen, gericht op de instandhouding van een populatie van het dier in samenhang met de kwaliteit van zijn leefgebied. Het beheer in dat leefgebied is erop gericht dat het dier zijn natuurlijk gedrag kan vertonen en houdt rekening met het belang van het dier en de specifieke maatschappelijke en materiële belangen. Deze planmatige beheermaatregelen moeten leefgebied gericht zijn en vastgelegd in het beheerplan. Daarnaast moet per leefgebied een

Foto: Bas Worm

- ▶ werkplan worden opgesteld ter uitvoering van de beheerplannen. Een belangrijk punt daarbij is ook het in stand houden van de kwaliteit van de leefgebieden als onderdeel van de algehele verbetering van de biodiversiteit.

Het huidige beheer van reeën.

Er bestaat geen duidelijkheid over de effecten op reeënpopulaties van het uitgevoerde beheer in de jaren na de invoering van de F&F wet, waarbij het ree een beschermd diersoort is geworden en er jaarlijks in het kader van het beheer tussen de 17.000 tot 20.000 reeën worden geschoten. Wel kan worden geconstateerd dat het aantal reeën nog steeds toeneemt, evenals de knelpunten zoals aanrijdingen met reeën. Het aantal wordt geschat op 10.000 aangereden reeën per jaar (10% van de populatie). Bij het oplossen van bijv. het teveel

aan aanrijdingen, wordt te weinig gekeken naar de oorzaak. We weten wel dat ze worden doodgereden, maar hebben geen inzicht waarom ze de weg oversteken en juist op die plaats. De leefwijze en gedrag van het ree zou richtinggevend moeten zijn bij het zoeken naar oplossingen. Het huidige beleid en beheer om knelpunten op te lossen is meer gericht op de locatie van de aanrijdingen, terwijl de oorzaak vaak ergens anders gezocht moet worden. De vraag is op welke manier we met een andere vorm van beheer daar invloed op uit kunnen oefenen? Omdat schadegevallen aan gewassen binnen de landbouw, tuinbouw en bosbouw vaak niet worden doorgegeven is het werkelijk niveau van schade, aangericht door reeën, niet bekend. Wettelijk gezien is het voorkomen van schade door afschot een legitieme maatregel, maar in de praktijk blijkt dat cijfers over schade veelal ontbreken waardoor de noodzaak

om afschot te verrichten niet kan worden aangetoond. Dit buiten het feit dat eerst preventieve maatregelen dienen te worden getroffen en het (ontbreken van) effect daarvan moet worden aangetoond. Er zijn nog steeds veel maaischlactoffers en verdrinkingen in kanalen en steeds meer problemen met honden, recreanten en particuliere tuineigenaren. Ook het niet behalen van gestelde doelen in Faunabeheerplannen veroorzaakt problemen. Met het huidige, deels versnipperde, beheer kunnen blijkbaar de genoemde problemen niet voldoende adequaat en effectief worden aangepakt of opgelost.

Regulatie van reeën, onderdeel van het beheerplan.

Het uitgangspunt is dat regulatie van de omvang van de populatie conform de F&F wet plaats vindt op deelpopulaties binnen hun leefgebieden met als belangrijk doel, gezonde reeënpopulaties in dichtheden die zijn gebaseerd op de kwaliteit van die leefgebieden en zo min mogelijk knelpunten met maatschappelijke belangen. Regulatie, als onderdeel van het beheer van reeën, is in Nederland wettelijk alleen toegestaan op populaties en niet op het individuele dier en dit op basis van een planmatig beheerplan. Alleen als er sprake is van de zorgplicht voor dieren en onnodig lijden is regulatie van het individuele ree toegestaan.

Regulatie van de omvang van de populatie is alleen toegestaan:

- Indien er geen andere oplossing, zoals preventieve maatregelen, bestaat.
- Indien geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.
- Indien de aanleiding is gelegen in de maximale populatieomvang in relatie tot het gebied waarin de reeën leven.

Onder preventieve maatregelen worden verstaan, alle maatregelen, mens- en of diergericht, die naar redelijkheid en billijkheid kunnen worden toegepast om conflicten tussen mens en dier te voorkomen of hanteerbaar te maken.

Groeiende populaties

Momenteel is er -ondanks uitgevoerde beheer- en werkplannen inclusief beheer-afschot, maaiverliezen en verkeersslactoffers-, nog steeds sprake van groeiende (deel)populaties van reeën. Dat geeft aan dat de kwaliteit van de leefgebieden kennelijk nog steeds zo is dat populaties nog kunnen groeien. Aan de andere kant nemen

veel leefgebieden door versnippering in omvang af, breidt de infrastructuur zich steeds verder uit en neemt de recreatiedruk binnen de leefgebieden toe. Daardoor komen er steeds meer signalen uit het veld dat de maatschappelijke draagkracht van leefgebieden steeds kleiner wordt met als gevolg minder ruimte voor het ree, meer migratie, waardoor er een toename is van aanrijdingen met reeën en van schade aan gewassen in de landbouw, tuinbouw en bosbouw. De uitvoering van het huidige beheer, aangestuurd door de WBE, uitgevoerd op jachtveldniveau, lijkt onvoldoende in staat om die problemen te voorkomen en op te lossen. De bekende gegevens over de effecten van de ingezette maatregelen zijn daarnaast niet eenduidig.

Leefgebieden

Wat zijn leefgebieden? Een leefgebied voor reeën omvat een gebied waar het ree van nature voorkomt, doordat de abiotische- en biotische factoren van dat gebied voldoen aan de eisen en toleranties die het ree stelt om te kunnen overleven en opgroeien en zich voort te planten. In Nederland is er sprake van een versnippering van de habitat van reeën. Deze versnippering ontstaat door allerlei natuurlijke barrières zoals grote rivieren, meren, de Waddenzee, het IJsselmeer maar ook door de mens gemaakte barrières zoals rasters, kanalen met steile kanten, snelwegen en intensief bebouwde zones. Deze barrières bepalen in principe het gebied waarbinnen een reeënpopulatie kan voorkomen: het leefgebied. Barrières kunnen migratie ernstig beperken, maar maken deze niet altijd onmogelijk. Reeën hebben een voorkeur voor leefgebieden waarbinnen migratie, vanuit het ree gezien, ongehinderd mogelijk is. Genoemde barrières zijn echter moeilijk overbrugbaar en kunnen migratie beperken. Dat betekent dat de populaties binnen de verschillende leefgebieden een beperkte, of soms geen, verbinding hebben met de andere leefgebieden in ons land.

Nieuwe indeling Nederland in leefgebieden.

Met de indeling van Nederland in leefgebieden, gezien door de ogen van het ree, ontstaat een reëel beeld van deelpopulaties in die leefgebieden en van de totale populatie in Nederland. Deze indeling moet de basis vormen voor het beheer van de reeënpopulaties in ons land. Hoeveel leefgebieden en dus deelpopulaties er in Nederland zijn is nog niet exact te zeggen. Daarvoor is onderzoek nodig naar de voorwaarden die een ree stelt aan een leefgebied en welke barrières daarbij een rol spelen. ▶

MEER BEHEER

▶ Op basis van die kennis kan dan een landelijke inventarisatie worden uitgevoerd naar het aantal leefgebieden en hoe, ondanks de bestaande barrières, toch uitwisseling mogelijk is of kan worden bevorderd. Binnen deze leefgebieden zijn voor het ree zogenaamde kernzones (met optimale leefomstandigheden) en randzones (met marginale leefomstandigheden) te onderscheiden. Deze moeten in kaart gebracht worden ten behoeve van het beheer. Evenals de zones waar we maatschappelijk en economisch gezien geen reeën willen hebben, de vrije zones. Dergelijk onderzoek bestaat uit het uitwerken van de volgende vragen en werkzaamheden:

- Welke fysieke barrières beperken reeën in hun mogelijkheden voor migratie.
- Welke eisen stellen reeën aan hun leefgebied en hoe die conflicteren met fysieke barrières.
- Verzamelen en analyseren van opmerkingen WBE's, TBO's, grondgebruikers FBE's, Provincies m.b.t. ervaringen/ideeën grootschalig populatiebeheer van reeën.
- Welke bezwaren zijn er m.b.t. de leefgebiedenbenadering.
- Bepalen van leefgebieden van deelpopulaties reeën in Nederland. (GIS)
- Bepalen van kernzones, randzones en vrije zones
- Overleg met betrokken partijen over indeling leefgebieden
- Opmaak en lay-out definitieve kaart leefgebieden
- Opstellen van beheerplannen van de aanwezige populatie per leefgebied.
- Overleg met FBE's, TBO's, WBE's en jagers over uitvoering.

(Grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland en België dient te worden meegenomen.)

Naast de benodigde tijd voor literatuuronderzoek vraagt dit onderzoek ook tijd voor te voeren gesprekken met provincies, FBE's WBE's etc, het analyseren en het verwerken van de resultaten van deze gesprekken bij het vaststellen van de leefgebieden en de indeling ervan.

Samenwerking

Een leefgebied overstijgt de bestaande menselijke ordening en structuur in FBE's, WBE's en jachtvelden en zelfs de ordening

“

Door een andere manier van beheer, namelijk gecoördineerd beheer op basis van deelpopulaties binnen het leefgebied, krijgen we beter grip op de populatie en de (oplossing van) maatschappelijke knelpunten

”

in Provincies. Conclusie is dat in een groot deel van Nederland op een andere manier dan tot nu toe samengewerkt dient te worden tussen alle betrokkenen bij reeënbeheer. Dit is alleen te realiseren door gecoördineerd beheer van deelpopulaties binnen die leefgebieden. Per leefgebied moet een planmatig beheerplan en werkplan worden opgesteld op basis van een van tevoren afgestemd beleid. Hiervoor zal er ook meer eenduidigheid moeten komen tussen de, nu vaak zeer verschillende, beleidsplannen per provincie. Een situatie die nu veel extra administratief werk voor de uitvoerders met zich meebrengt. Door deze andere manier van denken en werken verdwijnen dus tijdrovende, kostbare en veelal bureaucratische, organisatorische en politieke discussies rond eigendom, verantwoordelijkheid en grenzen.

Gecoördineerd beheer op populaties binnen leefgebieden.

Door een andere manier van beheer, namelijk gecoördineerd beheer op basis van deelpopulaties binnen het leefgebied, krijgen we beter grip op de populatie en de (oplossing van) maatschappelijke knelpunten. Omdat geen enkel leefgebied hetzelfde is blijft beheer maatwerk. Betrokkenen hebben vaak verschillende belangen. Daarom is onderlinge afstemming van groot belang. Dit moet gebeuren door een aan te stellen leefgebiedcoördinator. Deze zal in nauw overleg en in samenwerking met alle betrokkenen, bepalen hoe populaties op leefgebiedniveau beheerd moeten gaan worden, waarbij in de uitvoering iedere betrokkene zijn rol kan en moet vervullen. De verlening van ontheffingen voor de regulatie door afschot is en blijft de verantwoordelijkheid van FBE's, en de uitvoering daarvan blijft de taak van WBE's en jagers.